ปลาตะเพียน

ปลาตะเพียนถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นปลาน้ำจืดมีชื่อสามัญทางวิทยาศาสตร์ว่า common silver barb barbodes gonionotus ลักษณะมีหนวดสั้น เกล็ดสีขาวเงิน ลำตัวสั้นป้อมแบน มีหลายชนิดด้วยกัน เช่น ตะเพียนขาว ตะเพียนทอง ตะเพียนทองแดง และ ตะเพียนทราย บางแห่งเรียกว่า กระแห เมื่อนำมาทำอาหารมักจะต้มให้เปื่อย หรือทอดให้กรอบ เพราะมีก้างมาก คนอีสานและคนต่างจังหวัดนิยมนำปลามาทำเป็นปลาส้มกัน

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าท้ายสระ (พ.ศ. 2251 - 2275) กษัตริย์องค์ที่ 30 โอรสพระเจ้าเสือ ทรงชอบเสวยปลาตะเพียนเป็นอย่างมาก ถึงกับมีรับสั่งห้ามคนทั้งปวงรับประทานปลาตะเพียนเป็นอันขาด หากฝ่าฝืนจะต้องถูกปรับเป็นเงิน 5 ตำลึง (หรือ 20 บาท) ซึ่งนับว่าปรับเป็นเงินที่แพงมากในสมัยนั้น

ปัจจุบันชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นิยมนำใบลานทำเป็นรูปปลาตะเพียนแขวนที่เปลให้เด็กดู และเป็นเครื่องประดับบ้าน มีทั้งปลาตะเพียนทอง ตะเพียนเงิน เพื่อเป็นสิริมงคลถือเคล็ดขอให้เงินทองไหลมาเทมา ให้ค้าขายร่ำรวย

เมื่อปีพ.ศ. 2533 และ 2546 จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้นำรูปปลาตะเพียนมาเป็นสัญญลักษณ์งานกีฬาแห่งชาติและกีฬากรุงเก่าเกมส์ตามลำดับ แหล่งจักสานปลาตะเพียนของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้แก่ ตลาดหัวแหลม บริเวณหน้าวัดตึก วัดศาลาปูน วัดพนมยงค์ มีทั้งผู้ผลิต และจำหน่ายทั่วไป

อ้างอิงจากหนังสือ "อยุธยา" ของ ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
มิถุนายน 2546

พระราชวังหลวง

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ไชยวัฒน์ วรเชษฐวราวัตร

15.-

คำนำ

กรุงศรีอยุธยา เมื่อครั้งเป็นราชธานีของชาติไทยนั้น มีพระราชวังเป็นที่ประทับทั้งสิ้น 5 แห่ง ส่วนพระราชวังที่จะขอกล่าวถึง คือ พระราชวังโบราณ (พระราชวังหลวง) ซึ่งใช้เป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์ และพระบรมราชวงศ์เป็นระยะเวลา 320 ปี (25 รัชกาล)

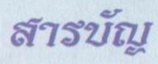
จากการค้นคว้า และเรียบเรียง เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบประวัติและความเป็นมาของพระที่นั่งและสถานที่ต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางไปศึกษาเรื่องอื่นๆ ต่อไป

ผู้เขียนขออุทิศวิทยาทานครั้งนี้แด่ คุณเทพ สุขรัตนี ผู้เป็นแหล่งข้อมูลและล่วงลับไปแล้ว ขอจงได้รับส่วนกุศลในครั้งนี้

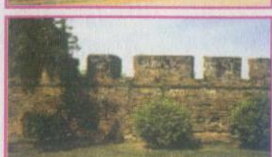
นายไชยวัฒน์ วรเชฐวราวัตร

1 มีนาคม 2544

พระราชวังหลวงกรุงศรีอยุธยา

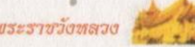
เมื่อกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานียาวนาน 417 ปีนั้น สัณฐานของเกาะเมืองเป็นรูปยาวรี มีแม่น้ำล้อมรอบ 3 สาย ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา อยู่ด้านตะวันตกและด้านใต้ แม่น้ำลพบุรี (คลองเมือง) อยู่ด้านเหนือ และแม่น้ำป่าสักอยู่ด้านตะวันออก

เกาะเมืองมีความยาวประมาณ 3.92 กิโลเมตร ส่วนที่แคบที่สุดยาว 1.5 กิโลเมตร มีกำแพงก่อด้วยอิฐยาวตามแนวเกาะเมือง 12.5 กิโลเมตร กว้าง 5 เมตร สูง 6 เมตร ปัจจุบันไม่มีให้เห็นแล้ว เพราะว่าสมัยรัชกาลที่ 1 ได้รื้ออิฐไปสร้างวัดพระศรีรัตนศาสดาราม กำแพงเมือง พระราชวัง และวัดพระเชตุพน คงเหลือแต่ถนนอู่ทอง สร้างทับบนกำแพงเมืองเท่านั้น

ภายในเกาะเมืองมีพระราชวังเป็นที่ประทับบนของพระมหากษัตริย์ 3 แห่ง คือ

1. **พระราชวังหลวง** *(พระราชวังโบราณ)* ปัจจุบันอยู่หลังวัดพระศรีสรรเพชญ์
2. **พระราชวังจันทรเกษม** *(วังหน้า)* อยู่ที่ตลาดหัวรอ

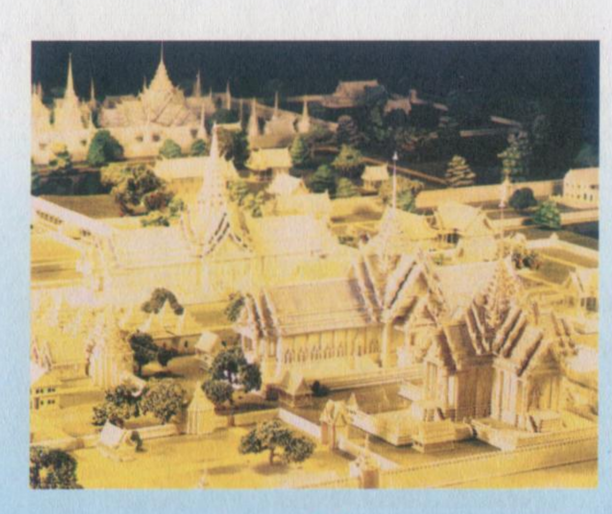

3. วังหลัง *(วังสวนหลวง)* อยู่ข้างเจดีย์สุริโยทัย

ส่วนพระราชวังบางปะอินและวังนครหลวงอยู่นอกเกาะเมืองอย่างละ 1 แห่ง รวมแล้วทั้งสิ้น 5 วัง

พระราชวังหลวง หรือ วังโบราณ มีพื้นที่ 180 ไร่เศษ แต่เดิมที่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (อู่ทอง) ทรงสร้างพระราชวังนั้นมีพระที่นั่ง 3 หลัง (ในบริเวณวัดพระศรีสรรเพชญ์ปัจจุบัน) ได้แก่ พระที่นั่งไพฑูรย์มหาปราสาท พระที่นั่งไพชยนต์มหาปราสาท และพระที่นั่งไอศวรรย์มหาปราสาท เป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์ตั้งแต่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (อู่ทอง) พ.ศ. 1893 ถึงสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พ.ศ. 1991 ถึงระยะเวลา 97 ปี รวม 8 รัชกาล ต่อมาสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงถวายพื้นที่ดังกล่าวเป็นวัดพระศรีสรรเพชญ์ แล้วโปรดย้ายพระราชวังไปทางด้านเหนือริมฝั่งแม่น้ำลพบุรี

พระราชวังจำลอง

พระที่นั่งเบญจรัตนมหาปราสาท (สุริยาศอมรินทร์)

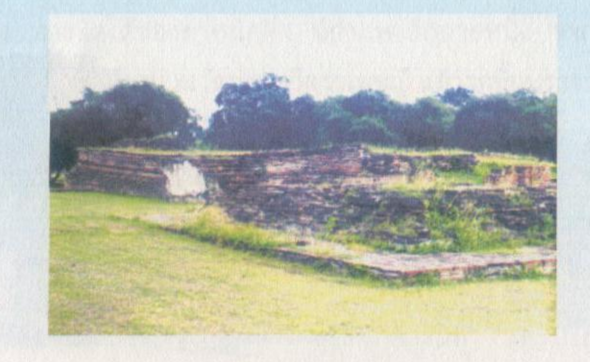
พระที่นั่งองค์นี้ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถโปรดให้สร้างขึ้นอยู่ริมกำแพงด้านเหนือสุดใกล้แม่น้ำลพบุรี ต่อมา พ.ศ. 2198 (ศักราช 1017 สัปตศก) สมเด็จพระเจ้าปราสาททองทรงประชวรประทับอยู่ รับสั่งให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าไชยราชโอรสเข้าเฝ้า ทรงมอบพระขรรค์ไชยศรีและราชสมบัติให้อยู่ได้ 12 วัน ก็สวรรคต

เมื่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ครั้งดำรงพระยศเป็นกรมพระราชวังบวร ไม่ทรงพอพระทัยพระศรีสุธรรมราชา จึงรวบรวมผู้คนไว้จำนวนหนึ่ง ตั้งปืนใหญ่ที่สนามหลวงยิงเข้าไปในพระราชวังหลวงหลายนัดไฟลุกไหม้พระที่นั่งองค์นี้อาจพังลงไปในครั้งนั้นแล้วก็ได้ เมื่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้ขึ้นครองราชสมบัติแล้วโปรดให้สร้างขึ้นใหม่ พระที่นั่งองค์นี้หมอแกมเฟอร์ซึ่งเข้ามา

ในกรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. 2233 ได้เขียนบรรยายไว้ว่า พระมหาปราสาทใหม่ของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเป็นที่รับแขกเมือง เมื่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราชสวรรคตที่พระราชวังนารายณ์นิเวศน์ลพบุรี สมเด็จพระเพทราชาหลังจากปราบดาภิเษกแล้ว จึงโปรดให้อัญเชิญพระบรมศพมาขึ้นที่ฉนวนประจำท่าประดิษฐานที่พระที่นั่งสุริยาศอมรินทร์ พระที่นั่งองค์นี้ยังเป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าเสือและสมเด็จพระเจ้าเอกทัศน์ ในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศได้ทรงบูรณะเครื่องบนที่เป็นไม้เป็นเวลา 8 เดือน จึงแล้วเสร็จ และคำให้การของชาวกรุงเก่าว่าพระที่นั่งพระองค์นี้มียอดพรหมพักตร์ มีฉัตรปิดทอง 5 ชั้น หลังคามุงกระเบื้องดีบุก เป็นจตุรมุขไม่มีมุขเด็จและมุขกระสัน นอกจากนั้นพระที่นั่งองค์นี้ยังใช้เป็นที่ทอดพระเนตรขบวนแห่ทางชลมารคก็เป็นไปได้

เมื่อ พ.ศ. 2303 พระเจ้าอลองพญากษัตริย์พม่ายกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา ได้ตั้งค่ายรบที่หน้าวัดหน้าพระเมรุกับวัดหัสดาวาส แล้วยิงปืนใหญ่ถูกยอดพระที่นั่งหักและเกิดเพลิงไหม้ และทรงจุดชนวนปืนใหญ่ด้วยพระองค์เอง ในที่สุดปืนใหญ่เกิดระเบิด สะเก็ดถูกพระองค์ได้รับบาดเจ็บสาหัส พระองค์ก็สิ้นพระชนม์ในเวลาต่อมา

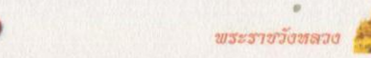

วัดหน้าพระเมรุ

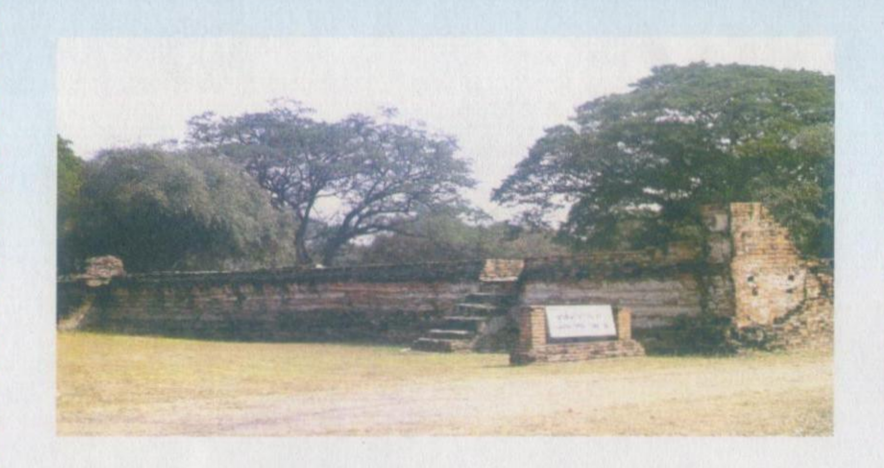

พระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท

พระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาทอยู่ถัดจากพระที่นั่งสุริยาศอมรินทร์ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงสร้างขึ้น ปัจจุบันเหลือแต่รากฐานให้ศึกษา มีลักษณะโค้งสำเภามี 2 มุข คือ มุขตะวันออก และมุขตะวันตก มีหลังคา 5 ชั้น ประดับด้วยยอดมณฑปนภศูลฯ ลงรักปิดทอง ด้านขวามีโรงช้างเผือก (โรงยอด) พระที่นั่งองค์นี้เคยใช้ประกอบพระราชพิธีต่างๆ เช่น ต้อนรับคณะทูตานุทูต ปราบดาภิเษก พิธีโสกันต์ พิธีบรมราชาภิเษก

ในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ชาวโปรตุเกสเข้ามาเจริญราชไมตรีตลอดรัชกาล พ.ศ. 2172 สมเด็จพระเจ้าปราสาททองทรงประกอบพิธีปราบดาภิเษก ต่อมาสมเด็จพระเพทราชาทรงปราบดาภิเษกครั้งที่ 2 ทรงประกอบพิธีโสกันต์สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าพระขวัญในสมัยพระเจ้าเสือและสมัยพระเจ้าท้ายสระ สมัยพระเจ้าเอกทัศน์โปรดให้ใช้สถานที่นี้ประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษก นอกจากนั้นในสมัยสมเด็จพระเพทราชาได้รับราชทูตจากกัมพูชา ซึ่งนำช้างเผือกมาถวาย ทั้งยังใช้เสด็จออกรับทูตจากกรุงศรีสัตนาคนหุตที่ขอกองทัพไปช่วยระงับศึกที่เมืองหลวงพระบาง พร้อมทั้งได้ถวายพระแก้วราชธิดา พระชันษา 15 ปี มาเป็นศรีสุรางค์บาทบริจาริกาของพระองค์ด้วยในสมัยพระเจ้าบรมโกศราวปี พ.ศ. 2185 พระที่นั่งองค์นี้ชำรุดมากจึงโปรดให้พระยาราชนายก ผู้ว่าพระสมุหกลาโหมเป็นแม่กองปรับปรุงรื้อเครื่องบนทิ้งหมด ใช้เวลา 10 เดือน โปรดให้ปิดทองหยด ช่อฟ้า ใบระกา นาคสดุ้ง บราลี เชิงกลอน และดอกจอก

พระที่นั่งมังคลาภิเษก
(พระที่นั่งวิหารสมเด็จ)

พระที่นั่งมังคลาภิเษก ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท ไม่ปรากฏหลักฐานว่าใครเป็นผู้สร้าง มีหลักฐานตอนหนึ่งว่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เจ้าเมืองเชียงใหม่ยอมสวามิภักดิ์ แต่งพระราชสาสน์ ณ พระที่นั่งมังคลาภิเษก ในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถได้ทรงใช้เป็นสถานที่ประกอบพระราชพิธีราชาภิเษก และรับรองราชทูต อุปทูต ตรีทูตของพระยาตองอู ที่มาเจริญพระราชไมตรีขอพึ่งพระบารมี

ในปี พ.ศ. 2186 (จุลศักราช 1005 เบ็ญจศก) แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าปราสาททองเกิดอสุนีบาตเพลิงไหม้ ลุกลามถึงเรือนหน้า และเรือนหลังจำนวน 100 กว่าหลังคาเรือนจึงดับ โปรดให้สร้างปราสาทขึ้นใหม่ให้ชื่อว่า "พระที่นั่งวิหารสมเด็จ" และโปรดให้สร้างพระคลังมหาสมบัติ 3 เดือน จึงแล้วเสร็จ พระที่นั่งองค์นี้มี 2 มุข เหมือนกับพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท ทางด้านซ้ายมือมีโรงช้างเผือกและพระที่นั่งอีก 2 หลัง ยังมีหลักฐานพบว่าเดิมใช้ชื่อ "มังคลาภิเษก" ซึ่งน่าจะประกอบพระราชพิธีต่างๆ แต่เดิมเช่น พระราชพิธีราชาภิเษกและโสกันต์

พระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์

พระที่นั่งองค์นี้อยู่ริมกำแพงข้างสนามหลวง สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2175 สมัยของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ลักษณะเป็นปราสาทสามชั้น ชั้นบนเป็นที่ประทับของพระบรมวงศานุวงศ์ และข้าทูลละอองฝ่ายหน้าและฝ่ายใน ชั้นกลางเป็นที่ประทับของข้าทูลละอองฝ่ายใน ชั้นล่างเป็นที่ประทับของข้าทูลละอองฝ่ายหน้าและที่มุขกลางเป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์ไว้ทอดพระเนตรขบวนแห่และประลองพลของทหาร พระที่นั่งองค์นี้ เดิมใช้ชื่อว่า พระที่นั่งศิริยโสธรพิมานบรรยงค์ ในเพลากลางคืนทรงพระสุบินนิมิตว่า สมเด็จพระอมรินทราธิราชเสด็จลงมาประทับนั่ง ณ พระแท่นที่พระองค์ทรงบรรทม ตรัสบอกให้ตั้งจักรพยุหแล้วสมเด็จพระอมรินทราธิราชก็หายไป รุ่งเช้าพระโหราพฤฒาจารย์ถวายพระพรว่านามที่พระองค์ตั้งมหาปราสาทไม่ต้องพระประสงค์ของสมเด็จพระอมรินทราธิราช ขอพระราชทานนามใหม่ว่า "จักรวรรดิ์ไพชยนต์มหาปราสาท"

ณ พระที่นั่งองค์นี้สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ได้เสด็จประทับประกอบพิธีลบศักราชโดยทรงเห็นว่าจุลศักราช 1000 ขาลสัมฤทธิ์ศกเป็นกลียุค ให้เปลี่ยนเป็นกุนสัมฤทธิ์ศก นอกจากนี้ยังเป็นซึ่งเสด็จออกรับราชทูต ซึ่งมาเจริญสัมพันธไมตรีเลี้ยงรับแขกเมือง เมื่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราชครั้งดำรงตำแหน่ง กรมพระราชวังบวรสถานมงคลประทับอยู่ ณ พระราชวังใหม่ (วังจันทรเกษม) ได้ยกกองทัพมากำจัดพระศรีสุธรรมราชา พระปิตุลา ด้วยเหตุผลว่า กระทำมิดีมิร้ายต่อพระขนิษฐา เมื่อเสร็จพระราชประสงค์แล้วจึงเสด็จขึ้นประทับ ณ ราชมณเฑียรพระที่นั่งวิหารสมเด็จ

พระที่นั่งบรรยงค์รัตนาสน์

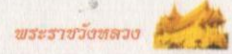
พระที่นั่งองค์นี้อยู่ทางทิศตะวันตกของพระที่นั่งตรีมุข สร้างขึ้นราว พ.ศ. 2230 สมัยสมเด็จพระเพทราชา เป็นมหาปราสาทอีกองค์หนึ่ง มีคูน้ำล้อมรอบให้ก่ออ่างแก้ว และภูเขามีท่ออุทกธาราไหลลงในอ่างแก้วนั้น นอกจากนั้นด้านเหนือของพระที่นั่งยังมีท่อดินเผา ซึ่งน่าจะเป็นที่ชังน้ำให้ไหลลงไปตามท่อนอกอ่างแก้วออกไปมีแท่นยาวเรียกกันว่า พระที่นั่งโปรยข้าวตอกสำหรับเลี้ยงปลาในสระ และให้สร้างพระที่นั่งทรงปืนท้ายสระเป็นที่เสด็จออก กลับทำศาลาลูกขุนซ้ายขวา โปรดให้ขุนนางเข้าเฝ้า ณ พระที่นั่งทรงปืนและให้เข้าทางประตูโภคราช ลักษณะของพระที่นั่งองค์นี้เป็นปราสาทจตุรมุข ก่ออิฐสลับศิลาแลงคำให้การของชาวกรุงเก่าว่ามีเครื่องยอดเก้าชั้น มีพรหมพักตร์ มีฉัตร หลังคามุงกระเบื้องดีบุกเหมือนพระที่นั่งที่กล่าวมาแล้ว พระมหากษัตริย์ทรงประทับพระที่นั่งองค์นี้ ต่อมาสมเด็จพระเจ้าท้ายสระและสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นพระมหาปราสาท 3 องค์ ชำรุดมาก สมเด็จพระเจ้าบรมโกศทรงโปรดให้ปฏิสังขรณ์ รื้อเครื่องบนที่เป็นไม้ใช้เวลา 6 เดือนจึงแล้วเสร็จ

พระที่นั่งทรงปืน

พระที่นั่งองค์นี้ตั้งอยู่ริมสุดด้านตะวันตก ถัดจากพระที่นั่งบรรยงค์รัตนาสน์ออกไป ไม่ปรากฏว่ากษัตริย์พระองค์ใดทรงสร้าง คงจะเป็นที่ประทับฝึกอาวุธมาแต่ก่อน ต่อมาเมื่อสมเด็จพระเพทราชาทรงสร้างพระที่นั่งบรรยงค์รัตนาสน์โปรดให้เป็นที่เสด็จออกขุนนาง เมื่อสมเด็จพระเจ้าบรมโกศทรงประชวร ได้เสด็จลงไปประทับ ณ พระที่นั่งทรงปืน โปรดดำรัสหาราชบุตรผู้ใหญ่ให้พระเจ้าลูกยาเธอทั้ง 4 พระองค์ถวายสัตย์ตรัสมอบพระราชสมบัติแก่ กรมพระราชวังบวร (กรมขุนพรพินิต) เพลา 5 โมงเศษก็สวรรคต หลังจากนั้นได้เชิญพระศพขึ้นประดิษฐานคู่กับพระศพของสมเด็จพระพันปีหลวง กรมพระเทพามาตย์ ณ พระที่นั่งบรรยงค์รัตนาสน์

พระที่นั่งตรีมุข

ตั้งอยู่ถัดจากพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาทไปทางทิศตะวันตก ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อใด พระยาโบราณราชธานินทร์ขุดพบรากฐาน พระที่นั่งองค์นี้เคยใช้ประกอบพระราชพิธีบวงสรวงบูรพกษัตราธิราชเจ้าในอดีต เมื่อสมัยรัชกาลที่ 5 ครองราชสมบัติได้เสด็จทรงสร้างตามแนวรากฐานเดิม พระที่นั่งตรีมุขเคยใช้ประกอบพระราชพิธีบวงสรวงมาแล้วหลายรัชกาลด้วยกัน ได้แก่

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เมื่อ พ.ศ. 2450

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 เมื่อ พ.ศ. 2453

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 เมื่อ พ.ศ. 2469

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลที่ 9 เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2531

พระที่นั่งตรีมุข

รัชกาลที่ 9 เสด็จมาบวงสรวง เมื่อ พ.ศ. 2531

รัชกาลที่ 5 เสด็จมาบวงสรวง เมื่อ พ.ศ. 2450

ตำหนักและอาคารต่าง ๆ

ตำหนักต่างๆ ซึ่งเป็นที่ประทับของพระบรมวงศานุวงศ์ และเจ้านายชั้นผู้ใหญ่พอสรุปได้ดังนี้

ตำหนักตึก เป็นตำหนักฝ่ายในอยู่ทางด้านใต้ของพระที่นั่งบรรยงค์รัตนาสน์ ปัจจุบันยังมีรากฐานเป็นตึกหลังยาวเรียงไปตามองค์พระที่นั่ง เคยใช้เป็นที่ประทับของกรมหลวงโยธาทิพย์ พระกนิษฐภคิณี และกรมหลวงโยธาเทพพระราชธิดาของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ที่ตำหนักนี้สมเด็จกรมขุนพรพินิจ และกรมขุนอนุรักษ์มนตรีลวงให้เจ้าสามกรมเข้าเฝ้าแล้ววางคนดักไว้ได้คุมตัวกรมหมื่นสุนทรเทพไปขังไว้ ณ ตึกคลังวิเศษได้ 2 วัน ให้ประหารชีวิตเสียทั้ง 3 พระองค์ แล้วนำศพไปฝังที่วัดโคกพระยาตามพระราชประเพณี

ตำหนักสวนกระต่าย อยู่นอกกำแพงไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ (หลังวัดพระศรีสรรเพชญ์) เชื่อกันว่าเป็นที่ตั้งของตำหนักสวนกระต่าย ลักษณะเป็นตึกขาวสี่เหลี่ยม ทิศเหนือมีสระ 1 แห่ง เรียกว่า สระระฆัง น้ำในสระนี้นำไปใช้ในสำนัก กรมขุนพรพินิจเคยประทับ ณ ตำหนักหลังนี้จนได้ราชาภิเษกเป็นกรมพระราชวังบวรสถานมงคล ก็เคยเสด็จประทับที่นี่ยังไม่ได้ย้ายไปประทับ ณ วังจันทรเกษม (วังหน้า) เหมือนกับกรมพระราชวังบวรสถานมงคลองค์ก่อนๆ

ตำหนักสระแก้ว และ **ตำหนักศาลาลวด** เป็นตำหนักรูปยาวไปตามแนวสระแก้ว อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของสระแก้ว นอกกำแพงกั้นฝ่ายหน้าและฝ่ายในสันนิษฐานว่าคงเป็นตำหนักสระแก้วขณะนี้ยังไม่ได้ขุดแต่ง ตำหนักนี้ในพระราชพงศาวดารกล่าวว่า เป็นที่ประทับของพระเจ้าลูกยาเธอในสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ คือ กรมหมื่นสุนทรเทพ และกรมหมื่นเสพภักดี มีความในพระราชพงศาวดารตอนหนึ่งว่ากรมพระราชวังบวร (เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศ) กล่าวโทษเจ้าสามกรมว่า ยกตนมักใหญ่ใฝ่สูงเป็นเพียงหมื่นตั้งกันเป็นขุน ได้ให้คนมาด้อมมองแถวริมประตูสระแก้ว จนกรมหมื่นสุนทรเทพเกรงว่าจะถูกทำร้าย ต้องไปบรรทมอยู่ ณ ทิมโรงเตียบ เฉพาะเวลากลางวันเท่านั้นจึงจะเสด็จไปอยู่ ณ ตำหนักสระแก้ว

ส่วน **ตำหนักศาลาลวด** คงอยู่แถวนี้ แต่ไม่พบหลักฐานและที่นี่เคยเป็นที่ประทับของกรมหมื่นจิตรสุนทร นอกจากตำหนักต่างๆ ดังกล่าวมาแล้ว พระราชพงศาวดารยังกล่าวถึงพระตำหนักอื่นๆ และสิ่งปลูกสร้างต่างๆ อีก เป็นต้นว่า ศาลาลูกขุน หอมณเฑียรธรรม ศาลหลวงตึกพระคลังศุภรัตน์ ตึกพระคลังวิเศษ หอแปลพระราชสาสน์ ตำหนักหนองหวาย ตำหนักสองห้อง และทิมสงฆ์ เป็นต้น แต่เป็นการยากที่จะชี้ลงไปได้ว่าควรจะตั้งอยู่ ณ ที่ตรงไหน เนื่องจากไม่มีรากฐานให้เห็นประการหนึ่ง และอีกหลายแห่งยังไม่ได้ขุดแต่งหรือขุดค้น อีกทั้งในระยะหลังต่อมาได้มีการเกลี่ยดินปรับพื้นที่ให้ได้รับความเสียหายและทำลายหลักฐานไปเสียมาก อีกประการหนึ่งในการประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 63 สมัยพระยาโบราณราชธานินทร์สมุหเทศาภิบาลมณฑลกรุงเก่า ได้ขุดพื้นที่วังบางแห่งพบเศษกระเบื้องมุงหลังคา และมูลเถ้า ตอเสาไม้ แสดงว่าโบราณสถาน หรือสิ่งก่อสร้างบางแห่งสร้างด้วยไม้ ซึ่งยากที่จะชี้ชัดและหารากฐานได้อีก จึงใคร่ขอค้นคว้าเขียนเพิ่มเติมอีก 2 แห่งคือ

ตำหนักหนองหวาย อยู่ระหว่างกำแพงแก้ว และวิหารสมเด็จกับพระที่นั่งจักรวรรดิ์ไพชยนต์ นอกกำแพงชั้นในเป็นที่ลุ่ม เรียกกันว่าสระหนองหวาย คะเนดูว่า ตำหนักหนองหวายคงจะอยู่ในบริเวณนี้ และอาจจะอยู่ชิดไปทางพระบรมมหาราชวัง เพียงแต่มีประตูกั้น มีความในราชพงศาวดารว่า ณ พระตำหนักหลังนี้ กรมพระราชวังบวร (สมเด็จพระเจ้าเสือ) ได้เสด็จจากวังหน้า (วังจันทรเกษม) มาประทับและล่อลวงเจ้าพระขวัญให้มาทรงม้า และทอดพระเนตรที่พระที่นั่งจักรวรรดิ์ไพชยนต์ที่นี้ ทรงเห็นว่า เจ้าพระขวัญมีคนนับหน้าถือตามาก ยิ่งไปกว่านั้นยังทรงเป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระเพทราชาและกรมหลวงโยธาทิพย์อีกด้วยจึงคิดปลงพระชนม์ เกรงว่าจะเป็นภัยต่อราชบัลลังก์ของพระองค์ เมื่อเจ้าพระขวัญได้เสด็จมาเข้าเฝ้าจึงสั่งให้ทหารปิดประตูกำแพงแก้ว (คงอยู่ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของวิหารสมเด็จ) แล้วจับเจ้าพระขวัญสำเร็จโทษด้วยท่อนจันทน์ในตำหนักหนองหวายให้ข้าหลวงเอาพระศพไปฝังที่วัดโคกพระยา แล้วเสด็จกลับไปยังพระราชวังบวรสถานมงคล

ตำหนักสองห้อง น่าจะอยู่นอกเกาะพระที่นั่งบรรยงค์รัตนาสน์ไปทางเหนือ แต่ไม่พบหลักฐาน มีปรากฏในราชพงศาวดารตอนหนึ่งว่า กรมหมื่นสุนทรเทพนำเรื่องราวกราบบังคมทูลสมเด็จพระเจ้าบรมโกศว่า กรมพระราชวังบวรสถานมงคล (เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศ) ได้ลักลอบเป็นชู้กับเจ้าฟ้านิ่ม (เจ้าฟ้าสังวาลย์) เป็นพระสนมของพระเจ้าบรมโกศถึงในวังหลายครั้ง ได้ชำระความเป็นสัตย์ อีกทั้งเขียนถึงเจ้าฟ้านิ่ม ดังนี้

ขาวสุดพุดจีบจีน เจ้ามีศีลพี่มีศักดิ์
ทั้งวังเขาชังนัก แต่พี่รักเจ้าคนเดียว

จึงรับสั่งเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศเข้าเฝ้าที่ท่าฉนวนข้างระหัดวิดน้ำ (เป็นแท่นอิฐสี่เหลี่ยม ขนาด 9.00 x 7.00 เมตร) จึงให้ลงอาญาเฆี่ยนหลายยก จึงสิ้นพระชนม์ทั้งสองพระองค์แล้วนำศพไปพระราชทานเพลิง และนำอัฐิไปบรรจุในพระเจดีย์ทรงระฆังที่วัดไชยวัฒนาราม

เจดีย์บรรจุอัฐิเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศ ที่วัดไชยวัฒนาราม

กำแพงพระราชวัง ป้อม และประตู

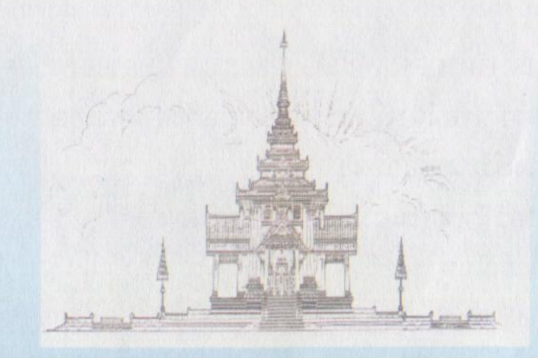
กำแพงพระราชวังหลวง ในระยะแรกคงจะมีเฉพาะบริเวณวัดพระศรีสรรเพชญ์เท่านั้น ปัจจุบันยังเห็นป้อมและกำแพงอยู่ 3 แห่ง คือ ป้อมหน้าศาลาพระมงคลบพิตร ป้อมมุมวัดพระศรีสรรเพชญ์ และป้อมริมสระแก้ว ต่อมาเมื่อสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงถวายพระราชวังเป็นเขตพุทธาวาสแล้วขยายพระราชวังไปทางด้านเหนือริมฝั่งแม่น้ำลพบุรี และต่อกำแพงด้านหน้า (ทิศตะวันออก) ต่อจากมุมพระราชวังเดิมตรงไปทางทิศเหนือบรรจบกับกำแพงเมือง แล้วก่อกำแพงจากมุมทิศตะวันตกเฉียงเหนือของวัดพระศรีสรรเพชญ์ตรงไปทางทิศตะวันตกถึงริมคลองท่อ สร้างป้อมสวนองุ่นและกำแพงเลียบคลองท่อไปทางเหนือที่ป้อมท้ายสนม (ข้างคลองท่อ) กำแพงเมืองด้านนี้อยู่หลังพระราชวัง ต่อมาสมัยพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. 2179) โปรดให้ขยายกำแพงด้านหน้าพระราชวังออกไปให้กว้างขึ้นอีกโดยกำแพงจากมุมทิศเหนือเลียบหลังวัดธรรมิกราช ปัจจุบันไปบรรจบกับกำแพงด้านเหนือที่ป้อมท่าคั่น จึงทำให้กำแพงพระราชวังหลวงมี 2 ชั้น

อนึ่ง ทางทิศใต้ของตำหนักตึก มีกำแพงอีกสายหนึ่ง จากริมคลองท่อไปทางทิศตะวันออก ถึงฉนวนวัดพระศรีสรรเพชญ์ แล้ววกขึ้นบรรจบกำแพงแก้วที่พระที่นั่งวิหารสมเด็จ

ป้อม การประชุมพงศาวดารภาคที่ 63 กล่าวได้ว่ามีหลายป้อม แต่ยังมีรากฐานให้เห็นเพียง 3 ป้อมดังกล่าวมาแล้วเท่านั้น ส่วนประตูพระราชวังหลวงนั้นก็มีหลายแห่ง แต่มีรากฐานให้เห็นพอเป็นเค้าเพียง 2 ประตู คือประตูระหว่างพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาทกับพระที่นั่งสุริยาศอมรินทร์ และประตูจักรมหิมาเท่านั้น

สนามหลวง บริเวณที่เรียกว่าสนามหลวง หรือตามแผนที่ของพระยาโบราณราชธานินทร์ พ.ศ. 2469 ลงว่าปลูกพระเมรุกลางเมืองนั้นอยู่ทางทิศตะวันออกของวิหารพระมงคลบพิตรหรือปัจจุบันนี้ คือ บริเวณหน้าวิหารพระมงคลบพิตร

สนามหลวงสมัยกรุงศรีอยุธยา ทำพระเมรุมาศ พระบรมศพของพระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ และเจ้านายเชื้อพระวงศ์ชั้นสูงเหมือนกับพระเมรุที่ท้องสนามหลวง กรุงเทพฯ ทุกประการ

พระเมรุมาศ สมเด็จพระปิตุฉาเจ้า สุขุมารศรี พระอัครราชเทวี พ.ศ. 2471

สถาปนิก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

พระราชวังความงามในทัศนะของชาวไทย และชาวต่างชาติ

พระราชวังหลวงแสดงถึงความงาม ความโอ่อ่า และความมโหฬาร ในอดีตนั้นขอกล่าวให้เห็นพอสังเขป ทั้งนำข้อคิดของชาวไทย และชาวต่างชาติ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี มาเป็นหลักวิจารณ์ดังนี้

พระศรีมโหสถรัตนกวี ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้ประพันธ์ถึงความงามของพระราชวังหลวง ขอนำมาลงไว้เฉพาะเรื่องที่เกี่ยวกับปราสาทราชมณเฑียรสักสองบทดังนี้

มณเฑียรทเทือกแก้ว แถวทงัน
งามเงื่อนแมนมาสรรค์ แต่งตั้ง
วิหารสมเด็จอัน โอภาษ
ทุกชั่วชนยลยั้ง อยู่เพี้ยงพิศวง

สรรเพชญ์ปราสาทต้าน หาวหน
ชวยโชติพรายอำพล เพริศแพร้ว
มกุฎพิมานมน ทิรเทพ เทียมฤๅ
โรงเรียบโรงคชแล้ว ถี่ถ้วนงามสม

เพียงสองบทนี้ที่กล่าวมาพอจะเห็นได้ว่า พระราชวังหลวงแห่งนี้งดงามมิใช่น้อย และยังให้ความจริงในข้อที่ว่า มีโรงช้างเผือกสมจริงตามพระราชพงศาวดาร และจดหมายเหตุต่างประเทศอีกด้วย ศรีปราชญ์รัตนกวีผู้หนึ่งในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชก็ได้ประพันธ์ไว้แสดงถึงความมโหฬารของราชธานีไว้ในกำสรวลศรีปราชญ์ว่า

"อยุธยายศยิ่งฟ้า ลงดินแลฤๅ
อำนาจบุญเพรงพระ ก่อเกื้อ
เจดีย์ลอออินทร์ ปราสาท
ในทาบทองแล้วเนื้อ นอกโสรม

อยุธยาไพโรจน์ใต้ ตรีบูร
ทวารรุจิรยงหอ สระหล้าย
อยุธยายิ่งแมนสูร สุรโลก ปานฤๅ
ถนดดดุจสวรรค์คล้ายคล้าย แก่ตา"

(ถนดด เป็นภาษาไทยโบราณมีความหมายว่า ถนัด)

บทประพันธ์ข้างต้นนี้ ถึงแม้จะเป็นบทที่ยอพระเกียรติตามลีลาของการประพันธ์ก็จริงอยู่แต่ก็ยังมีหลักฐานของชาวต่างประเทศที่เข้ามาในกรุงศรีอยุธยาพรรณนาสนับสนุนบทประพันธ์นั้นไว้ดังนี้

โยเซาเต็น พ่อค้าชาวฮอลันดา ซึ่งเข้ามาในสมัยพระเจ้าทรงธรรม และสมัยพระเจ้าปราสาททองได้เขียนสรุปไว้ว่า พระราชวังหลวงเป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์ ตั้งอยู่บนฝั่งน้ำเสมือนเมืองเล็กๆ แยกอยู่อีกเมืองหนึ่ง ปราสาทราชมณเฑียรดูมโหฬาร ตลอดจนอาคารต่างๆ มีสีทอง (ปิดทอง) ทั้งสิ้น พระมหากษัตริย์สยามเป็นบุคคลที่ร่ำรวยที่สุดในภาคตะวันออกนี้ ยังไม่มีพระมหากษัตริย์พระองค์ใดในแถบนี้ของโลกที่จะมีเมืองหลวงใหญ่โตมโหฬาร วิจิตรพิสดาร และสมบูรณ์พูนสุขเหมือนพระมหากษัตริย์ในราชอาณาจักรนี้

แกมเฟอร์ หมอชาวเยอรมัน ซึ่งมากับเรือชาวฮอลันดาเมื่อ พ.ศ. 2233 ได้เขียนพรรณนาถึงพระราชวังแห่งนี้ว่า ในบรรดาชาติผิวคล้ำแห่งเอเชียทั้งหลาย ราชอาณาจักรสยามเป็นราชอาณาจักรอันเกรียงไกรใหญ่ยิ่งที่สุด และราชสำนักนั้นเล่า วิจิตรมโหฬารเสมอเหมือนมิได้ พระราชวังปันเป็นส่วนๆ มีตำหนักเป็นอันมากทำเป็นหลายชั้น ด้านหน้าปิดทองตลอด มีโรงช้างยาวยืดมีช้างผูกงามวิจิตรร้อยกว่าเชือก

ลาลูเบอร์ ซึ่งเข้ามาถึงประเทศไทยเมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2230 แล้วเดินทางกลับไปเมื่อวันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2231 ได้กล่าวถึงพระบรมมหาราชวังไว้ว่า

พระราชมณเฑียรในพระบรมมหาราชวังที่สยาม (กรุงศรีอยุธยา) กับที่ละโว้ โบสถ์วิหาร หลายแห่งนั้น ก็ก่อสร้างด้วยอิฐเหมือนกัน แต่พระราชมณเฑียรนั้นเตี้ย เพราะมีชั้นเดียว

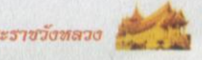
อนึ่ง ชาวสยามไม่รู้จักการประดับภายนอกพระราชมณเฑียร หรือโบสถ์วิหารเลยนอกจากเครื่องหลังคา ซึ่งมุงด้วยแผ่นดีบุกอย่างธรรมดาที่เขาเรียกว่า *"กะลิน"* หรือกระเบื้องเคลือบสีเหลือง เหมือนอย่างหลังคาพระราชมณเฑียรพระเจ้ากรุงจีนเท่านั้น แต่ต่างกันอยู่ตรงที่ว่าภายนอกพระราชมณเฑียรสยามจะไม่มีเครื่องทาทองแต่อย่างใดปรากฏให้เห็น และภายในก็มีเครื่องทาทองเพียงเล็กน้อยก็ยังไม่เว้นเรียกพระที่นั่งองค์นั้นว่าปราสาททอง เพราะชาวสยามถนัดที่จะตั้งนามอันเลอเลิศให้แก่ทุกสิ่งที่เขายกย่องนั่นเอง

บันไดของพระราชมณเฑียรเป็นบันไดธรรมดาๆ มี 10 ขั้น ซึ่งเป็นทางเดินไปสู่ท้องพระโรงของกรุงศรีอยุธยา มีความกว้างไม่เกิน 2 ฟุต ซึ่งก่อด้วยอิฐปูนติดผนังเบื้องขวา ทางด้านซ้ายก็ไม่มีราวกั้น (เข้าใจว่าคงเป็นพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท) ทวารท้องพระโรงเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัสแต่ต่ำ และแคบพอสมกับบันได หลังคาพระราชมณเฑียรซ้อนกันหลายชั้น หลังหนึ่ง 3 ชั้นหลังหนึ่ง 5 ชั้น และอีกหลังหนึ่ง 7 ชั้น เหมือนกับถ้วยแก้วสี่เหลี่ยมวางซ้อนกันขึ้นไป (น่าจะเป็นรูปมณฑป)

อนึ่งราชทูตลังกา ซึ่งเข้ามาขอพระสงฆ์ในกรุงศรีอยุธยาไปฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในลังกา ได้บรรยายถึงพระราชวังหลวง ไว้ว่า

เมื่อถึงเขตพระราชวัง และเห็นปราสาทราชมณเฑียรล้วนแต่ปิดทองอร่ามเจ้าพนักงานจึงนำทูตานุทูตเข้าไปในพระราชวังผ่านประตู 2 ชั้น ที่ประตูก็ประดับประดาด้วยสีทองและสีอื่นๆ เมื่อผ่านประตูชั้นที่ 2 เข้าไปก็ถึงพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท สองข้างฐานมุขเด็จมีรูปภาพต่างๆ เช่น รูปหมี รูปราชสีห์ รูปรากษส รูปโทวาริก รูปนาค รูปพิราวะ ยักษ์ รูปเหล่านี้ล้วนปิดทองตั้งอย่างละคู่ ตรงหมู่รูปขึ้นไปเป็นมุขเด็จ ราชบัลลังก์สูง 4 เมตร ตั้งเครื่องสูงรอบมุขเด็จ ราชบัลลังก์นั้นผูกม่านปักทองงามน่าพิศวง ฝาผนังพระที่นั่งก็ปิดทองบนราชบัลลังก์ก็ตั้งบุษบกที่ประทับเสด็จออก ที่บุษบกนั้นพวกทูตานุทูตเข้าเฝ้าราชทูตถวายพระราชสาสน์ และเครื่องราชบรรณาการเสร็จแล้ว พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาจึงทรงพระกรุณาประทานอนุญาตให้พวกทูตานุทูตไปเที่ยวดูสถานที่ต่างๆ ทั้งในและนอกพระราชวัง ได้บรรยายถึงประตูพระราชวังว่าประตูพระราชวังยอดปิดทองประดับด้วยไม้และเครื่องไม้ เมื่อมองข้างในเห็นพระที่นั่งหลังคา 5 ชั้น มียอดปิดทองพระราชวังอันงามวิจิตรที่กล่าวมานี้สร้างอยู่ใกล้กำแพงริมแม่น้ำ

เท่าที่เอาบทประพันธ์ของจินตกวีเอกของไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา และบันทึกของชาวต่างชาติบางตอนมาเสนอ ณ ที่นี้ก็เพียงหวังที่จะให้เกิดภาพพจน์ขึ้นสำหรับผู้อ่านจะได้ย้อนระลึกถึง ความรุ่งเรืองมโหฬารโอ่อ่าของพระราชวังแห่งนี้ เพราะปัจจุบันจะเห็นกันเพียงแต่รากฐานของปราสาทราชมณเฑียร ซึ่งเป็นเพียงแผ่นอิฐเก่าๆ เรียงซ้อนๆ กันอยู่เท่านั้น อย่างไรก็ดีมีรูปทรงพอที่ผู้เชี่ยวชาญทางสถาปนิกจะคาดคะเนว่ามีลักษณะหลังคา มุข และรูปทรงสัณฐานเป็นอย่างไร

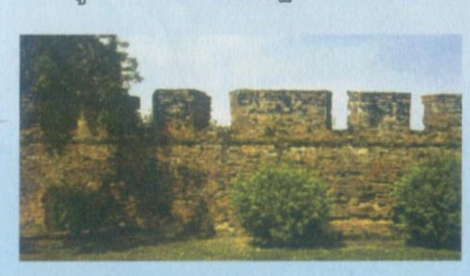

พระราชวังหลวงภายหลังเสียกรุง พ.ศ. 2310

กรุงศรีอยุธยาต้องเสียแก่พม่าในปี พ.ศ. 2310 นั้นเป็นการสูญเสียอย่างยับเยินที่สุดในประวัติศาสตร์ไทย แต่เมื่อคิดเสียว่าต่างกาลที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นไปตามสภาพการณ์ของสมัยนั้น จึงให้เป็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ การสูญเสียนั้นปรากฏในจดหมายเหตุของคณะบาทหลวง ซึ่งเข้ามาในกรุงศรีอยุธยา ในสมัยสมเด็จพระเจ้าเอกทัศน์ พระมหากษัตริย์องค์สุดท้ายของกรุงศรีอยุธยาได้บันทึกไว้ว่า "เมื่อพม่าเข้ากรุงศรีอยุธยาได้แล้วนั้นได้เอาไฟเผาบ้านเรือนทำลายข้าวของต่างๆ อยู่ 15 วัน เมื่อพม่าได้เผาบ้านเรือนพระนคร ตลอดจนพระราชวังและวัดวาอารามหมดสิ้นแล้ว พวกพม่าเตรียมการที่จะยกทัพกลับไปในวันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2310 หลังจากนั้นพระราชวังหลวงกรุงศรีอยุธยาอันยิ่งใหญ่จึงกลายเป็นพระราชวังประดุจเมืองร้างตั้งแต่นั้นมา เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชขึ้นครองราชสมบัติ ทรงโปรดให้สร้างพระนคร และวัดพระศรีรัตนศาสดารามได้โปรดให้รื้ออิฐจากกำแพงเมืองและสถานที่ต่างๆ ไปสร้างกรุงเทพมหานคร การที่พระองค์ทรงโปรดให้รื้ออิฐไปนั้นด้วยพระประสงค์ว่า พม่าจะย้อนกลับมายึดกรุงศรีอยุธยาสร้างเป็นป้อมปราการ ซึ่งจะเป็นภัยต่อกรุงเทพมหานคร ซึ่งยากต่อการที่จะปราบปราม ต่อมาสมัยรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้รื้ออิฐไปอีกครั้งหนึ่งเพื่อไปสร้างพระเจดีย์ใหญ่วัดสระเกศ

จากนั้นกรุงศรีอยุธยาก็เป็นเมืองร้างเรื่อยมา มีแต่เพียงซากของปราสาทราชมณเฑียรทั่วไปเป็นเครื่องเตือนใจให้คนรุ่นหลังว่าพระราชวังหลวงเคยรุ่งเรืองอย่างไร

สุนทรภู่ได้ประพันธ์ไว้ในนิราศพระบาทกล่าวถึงสภาพของพระนครศรีอยุธยาไว้ว่า

ถึงคลองสระปทุมานาวาราย น่าใจหายเห็นศรีอยุธยา
ทั้งวังหลวงวังหลังก็รั้งรก เห็นนกหกซ่อแซ้บนพฤกษา
ดูปราสาทราชวังเป็นรังกา ดังป่าช้าพงชัฏสงัดคน
อนิจจาธานินทร์สิ้นกษัตริย์ เหงาสงัดเงียบไปดังไพรสนท์

ต่อมาปี พ.ศ. 2450 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้เสด็จพระราชดำเนินมาประกอบพิธีรัชมงคล ณ พระที่นั่งตรีมุข ในพระราชวังหลวงเก่ากรุงศรีอยุธยา ได้มีพระบรมราชโองการให้พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ (พระยศในสมัยนั้น) ทรงทราบ จึงมีรับสั่งให้พระยาโบราณบุรานุรักษ์สมุหเทศาภิบาลมณฑลอยุธยาจัดดำเนินการสร้างกำแพงและปราสาทจำลองขึ้นบนพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท และดำเนินการขุดวังให้เห็นรากฐาน ในครั้งนั้นได้ขุดพระที่นั่งวิหารสมเด็จ พระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท พระที่นั่งสุริยาศอมรินทร์ พระที่นั่งบรรยงค์รัตนาสน์ พระที่นั่งทรงปืน พระที่นั่งจักรวรรดิ์ไพชยนต์ และกำแพงพระราชวังชั้นนอก หลักจากนั้นทางราชการได้ดำเนินการขุดแต่งตราบเท่าทุกวันนี้ก็ยังไม่ได้รากฐานเพียงพอสำหรับศึกษา และค้นคว้าเรื่องราวอันรุ่งเรืองในอดีตของพระราชวังหลวงแห่งนี้

มีข้อสังเกตและน่าวิตกเป็นอย่างมาก ผู้บริหารในบ้านเมืองสมัยนี้ไม่เห็นคุณค่าของโบราณสถานที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ได้ปล่อยให้มีการสร้างอาคารสมัยใหม่กันมากมายจนบดบังทัศนียภาพ ทั้งถูกทำลายสูญเสียจนยากที่จะให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา ในเรื่องนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า ความรุ่งเรืองและความเป็นชาติหรือเอกราชนั้นมิได้อยู่ที่แสนยานุภาพทางกองทัพเพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ ย่อมคู่กับเอกราชของชาติไทยสืบต่อไปได้อีกประการหนึ่ง

ถังน้ำประปา

แต่เดิมนั้น การนำน้ำมาใช้ในวังหลวงนั้น ใช้วิธีหาบ หรือ คอนเข้ามา ต่อมาถึงรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้ทรงมีการทูตกับชาติฝรั่งเศส โดยมีคณะมิชชันนารี ชุดหนึ่งประกอบด้วย มองซิเออร์ ปาลู สังฆราช กับ มองซิเออร์ ลามอต ลัมแปร์ต สังฆราช เดินทางมาสู่กรุงศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2205 และได้นำวิทยาการสมัยใหม่มาสู่กรุงศรีอยุธยา เช่น สร้างระบบน้ำประปา, สถาปนิก, วิศว, แพทย์ และ ดาราศาสตร์

ถังน้ำประปา เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 13 x 18.50 เมตร อยู่หลังพระที่นั่งตรีมุข และห่างออกไปทางเหนือประมาณ 150 เมตร ริมแม่น้ำลพบุรี มีระหัดวิดน้ำ (คนอีสานเรียกว่า หลุก คนภาคกลางเรียกว่า ระหัดชกมวย) ให้ไหลเข้ามาในถังประปา แล้วปล่อยให้น้ำไหลลงไปตามท่อดินเผา (ตามแรงโน้มถ่วงของโลก) ไปสู่พระที่นั่งต่างๆ ในพระราชวัง และวัดพระศรีสรรเพชญ์

ไชยวัฒน์ วรเชฐวราวัตร

ตู้ ปณ.5 เดชาวุธ อยุธยา 13002

สถานศึกษาใด จะมาทัศนศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ต้องการวิทยากรบรรยาย นำชม ติดต่อที่พัก ส่วนราชการอื่นที่จะมาทัศนศึกษา หรือ
ติดต่อสอบถามข้อมูลท่องเที่ยว โทร. ***0-3524-5400, 0-1296-8480*** *ทุกวัน*

พิมพ์ที่ : เทียนวัฒนาพริ้นท์ติ้ง ถ.เดชาวุธ จ.พระนครศรีอยุธยา
โทร. 035-243386 แฟกซ์ 035-323396
ผู้พิมพ์-โฆษณา : นายปริญญา โค้ววารินทร์

